

การพัฒนาศักยภาพกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาของจังหวัดตาก พ.ศ. 2566 – 2570

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566

Potential Development of Development Planning Process of Tak Province,

2023 – 2027 Fiscal Year 2023

ณัฐภรณ์ เอกนราจินดาวัฒน์¹, ดำเกิง อัสวสุนทรางกูร² และ ศุภวรรณ ทองแท้³

Natnaporn Aeknarajindawat¹, Damkerng Aswasuntrangkul² and Suphawan Thongtae³

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา^{1,2,3}

Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand^{1,2,3}

Email: natnaporn.ae@ssru.ac.th¹

Received: December 2, 2022

Revised: December 27, 2022

Accepted: December 28, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษารวบรวมสภาพทั่วไป ประเด็นปัญหา และสถานการณ์การพัฒนาจังหวัดตาก 2) เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพการพัฒนาเชิงพื้นที่ของจังหวัดตาก 3) เพื่อนำเสนอเป้าหมายและประเด็นการพัฒนาของจังหวัดตาก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน ที่อยู่ในคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดตาก จากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้คือการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง วิเคราะห์เชิงคุณภาพตามหลักตรรกศาสตร์ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย และกรอบแนวคิด ผลการศึกษาพบว่า 1) จังหวัดตากมีศักยภาพของพื้นที่ที่เชื่อมโยงเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจ EWEC และ NSEC จึงเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ด้านการค้า การลงทุน ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดและมูลค่าการค้าชายแดนเพิ่มขึ้น 2) จังหวัดตากมีจุดแข็งในด้านศักยภาพด้านพื้นที่ชายแดนที่เป็นฐานการค้าชายแดนและตั้งอยู่บนเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจ มีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม ส่วนจุดอ่อนสำคัญของจังหวัด คือ โครงสร้างพื้นฐาน ระบบสาธารณสุขโรคและสาธารณสุขการยังไม่ครอบคลุม และ 3) เป้าหมายและประเด็นการพัฒนา จังหวัดตากให้ความสำคัญและมุ่งเน้นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางควบคู่ไปกับการพัฒนามิติด้านอื่น ๆ สอดรับกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยกำหนดว่า ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สร้างมูลค่าเพิ่มจากสินค้าทางเกษตร และสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว ธุรกิจบริการ และการค้าการลงทุนในพื้นที่

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพ, กระบวนการ, แผนพัฒนาจังหวัดตาก

Abstract

The research article has purpose 1) to study the general condition, issues problems and development situation of Tak Province; 2) to analyze the environment and spatial development potential of Tak Province; 3) to present the goals and development issues of Tak Province. This is qualitative research by in-depth interview, 20 key informants who are in the Integrated Provincial Administrative Committee, Tak Province. There were selected in purposive sampling. The instrument used was semi-structured interviews. Analysis according to logic according to research objectives and conceptual framework. The results of the study revealed that 1) Tak Province has the potential of the area linking the EWEC and NSEC Economic Corridors, thus being a strategic area for trade and investment, resulting in an increase in the province's gross domestic product and border trade value 2) Tak Province has strengths in terms of potential border areas, which are border trade bases and located on the economic corridor. There are important tourist attractions, beautiful natural resources. The main weakness of the province is its infrastructure. Utilities and utilities are not yet covered; and 3) the goals and development issues. Tak province places importance on and focuses on human-centered development along with other dimensions of development in line with the National Economic and Social Development Plan, stipulating that people have a better quality of life. create added value from agricultural products and generate income from tourism, service business and trade and investment in the area.

Keywords: Potential Development, Process, Tak Provincial Development Plan

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 กำหนดให้รัฐจัดระบบการบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ให้มีขอบเขต หน้าที่ และความรับผิดชอบที่เหมาะสมแก่การพัฒนาประเทศ เป็นการปรับปรุงระบบการบริหารราชการในส่วนภูมิภาคให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) รัฐบาลได้มุ่งเน้นความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคีพัฒนาทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคสถาบันต่าง ๆ รวมถึงภาคชุมชน เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนโดยนำเอาแนวทางการพัฒนาตาม ยุทธศาสตร์ของแผนมาแปลงไปสู่แผนปฏิบัติการในระดับรองลงมา โดยให้สนับสนุนให้จังหวัดมีแผน และงบประมาณเพื่อพัฒนาจังหวัด เพื่อประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งกำหนดให้รัฐต้องดำเนินนโยบาย ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2550 ประกอบพระราช กฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ พ.ศ. 2551 กำหนดให้จังหวัดและกลุ่ม

จังหวัดสามารถยื่นคำขอตั้งงบประมาณได้ และกำหนดให้มีการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายระดับชาติ และความต้องการของพื้นที่ (สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2554)

จุดมุ่งหมายสำคัญของการบริหารงานจังหวัด คือ 1) การบริหารงานแบบบูรณาการยึดพื้นที่เป็นหลัก (Area-Based Approach) เพื่อพัฒนาแต่ละพื้นที่ให้มีความเจริญเติบโตที่เท่าเทียมกันตามยุทธศาสตร์และทิศทางการพัฒนาของแต่ละพื้นที่ โดยคำนึงถึงปัญหาและความต้องการเฉพาะพื้นที่มาเป็นแนวทางในการกำหนดจุดยืนการพัฒนาของจังหวัด และ 2) สร้างความร่วมมือในการบริหารจัดการที่ดี บูรณาการการทำงานแนวดิ่งของราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น เพื่อลดความซ้ำซ้อนของการใช้งบประมาณแผ่นดิน และการบูรณาการในแนวนอน บริหารความสัมพันธ์ของภาคเอกชนและภาคประชาชน ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนและงบประมาณเพื่อพัฒนาจังหวัด ยึดหลักร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหา และร่วมรับผิดชอบ ผ่านกระบวนการประชาพิจารณ์ ประชาคมติ และการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารให้ทราบโดยทั่วกัน ลักษณะของแผนพัฒนาจังหวัดเป็นแผนในระยะยาว เพื่อให้นำไปจัดทำแผนปฏิบัติราชการประจำปีและค่าของงบประมาณในปีนั้น ๆ ในการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดจึงได้กำหนดให้มีลักษณะเป็นแผนรวม (Comprehensive Plan) ที่ต้องพิจารณามิติการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ทั้งมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคง สิ่งแวดล้อม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และตอบสนองความต้องการของประชาชนในจังหวัด ทั้งนี้ แผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่จะพัฒนาและแก้ไขปัญหาดังกล่าว จะต้องมีการบูรณาการร่วมกันทั้งแผนงานโครงการในแผนพัฒนาจังหวัด กิจกรรมและงบประมาณของส่วนราชการ งบประมาณจังหวัด งบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัด รวมทั้งงบประมาณของภาคเอกชนที่ต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดด้วย ดังนั้น กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดจึงต้องมีการวิเคราะห์ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของปัญหา โอกาสการพัฒนาในเชิงพื้นที่ ความต้องการของประชาชน และแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดวิสัยทัศน์ ประเด็นยุทธศาสตร์ แนวทางและแผนงาน โครงการที่มีความชัดเจน โดยผ่านกระบวนการรับฟังความคิดเห็นหรือการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดความต้องการในพื้นที่เป็นการพัฒนาที่มุ่งแบบองค์รวม ครอบคลุมทุกมิติของพื้นที่ (ณัฐฐา ไชยภักดี, 2562)

จังหวัดตากเป็นราชการส่วนภูมิภาค สังกัดกระทรวงมหาดไทย ได้มีการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด พ.ศ. 2566 - 2570 ตามระเบียบกฎหมายที่กำหนด ดำเนินการโดยคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) ประกอบด้วย ส่วนราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชน และภาคประชาชน มีหน้าที่หลักในการจัดทำและพิจารณาร่างแผนพัฒนาจังหวัด วิเคราะห์ปัญหา ความต้องการของประชาชนผ่านกลไกการประสานแผนในระดับพื้นที่ ตั้งแต่แผนพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชน แผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาท้องถิ่น และแผนพัฒนาอำเภอ เพื่อกำหนดศักยภาพและการพัฒนาพื้นที่ ซึ่งเป็นจุดรวมของกระบวนการกำหนดทิศทางการพัฒนาพื้นที่ในอนาคตจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ให้สอดคล้องกับนโยบายแห่งชาติและจุดเน้นระดับประเทศ ดังนั้น กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด จึงมีการเชื่อมโยงการทำงานและภารกิจของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม นำไปสู่การร่วมมือกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ได้อย่างตรงจุด ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาข้อมูลเพื่อการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดตาก

พ.ศ. 2566 - 2570 เพื่อนำไปเป็นข้อมูลและกรอบการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด ตาก พ.ศ. 2566 - 2570 แผนปฏิบัติการและคำของบประมาณประจำปี เกิดกระบวนการกำหนดทิศทางการพัฒนาพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน ยกกระดับขีดความสามารถของจังหวัดในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดให้พื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษารวบรวมสภาพทั่วไป ประเด็นปัญหา และสถานการณ์การพัฒนาจังหวัดตาก
2. เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพการพัฒนาเชิงพื้นที่ของจังหวัดตาก
3. เพื่อนำเสนอเป้าหมายและประเด็นการพัฒนาของจังหวัดตาก

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

- 1) ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาทบทวนสาระสำคัญในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด กฎหมาย นโยบายและระเบียบ กระบวนการในการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด รวมถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด จากหนังสือ เอกสารทางวิชาการ บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ที่มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ที่มาจากการสัมภาษณ์ (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการและขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด
- 2) ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา ได้แก่ พื้นที่ 9 อำเภอ ในจังหวัดตาก
- 3) ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-information) จำนวน 30 คน ได้จากวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ได้แก่ คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดตาก (ก.บ.จ.ตาก) ซึ่งมีองค์ประกอบ คือ ผู้บริหารจังหวัด หัวหน้าส่วนราชการ ผู้แทนผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ ผู้แทนภาคเอกชน และผู้แทนภาคประชาชน
- 4) ขอบเขตด้านระยะเวลาดำเนินการศึกษา 10 เดือน ตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2563 ถึงเดือน สิงหาคม พ.ศ. 2564

การทบทวนวรรณกรรม

กระบวนการในการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด

กระบวนการหลักในการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด ประกอบด้วยขั้นตอนอย่างน้อย 10 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

- 1) การเตรียมการจัดทำแผน โดยมีขั้นตอนย่อย คือ (1) การรวบรวมและจัดทำฐานข้อมูล (Database) (2) การรวบรวมปัญหา ความต้องการพัฒนาที่สำคัญของจังหวัด (3) การแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนา

จังหวัดและคณะกรรมการ ได้แก่ คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) และ คณะอนุกรรมการประเด็นยุทธศาสตร์ในแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์

2) การวิเคราะห์เพื่อประเมินศักยภาพการพัฒนาจังหวัดในปัจจุบัน เป็นการวิเคราะห์ถึงโอกาส ภาวะคุกคาม ที่เป็นสถานะแวดล้อมภายนอก ที่มีผลต่อการพัฒนาด้านต่าง ๆ ของจังหวัด รวมทั้งวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อนของจังหวัด อันเป็นสถานะแวดล้อมภายในจังหวัด ซึ่งทั้งหมดเป็นการวิเคราะห์เพื่อประเมินศักยภาพของ จังหวัดในปัจจุบัน สำหรับใช้เป็นประโยชน์ในการกำหนดการดำเนินงานในอนาคตต่อไป ทั้งนี้ โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis เป็นเครื่องมือ

3) การจัดทำวิสัยทัศน์การพัฒนาจังหวัด (Vision) หมายถึง การพัฒนาที่จังหวัดต้องการจะเป็นในอนาคต ตามห้วงระยะเวลาที่กำหนด โดยระบุเป็นข้อความที่สะท้อนถึงความมุ่งมั่นเกี่ยวกับทิศทางและจุดยืนที่ต้องการ ผลักดันให้เกิดขึ้น เป็นจุดหมายปลายทางร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เป็นการตอบคำถามว่า “จังหวัดต้องการ เป็นอะไรในอนาคต”

4) การกำหนดพันธกิจ (Mission) เป็นการกำหนดกรอบหรือขอบเขตการดำเนินงานของจังหวัด ที่จะใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจ กำหนดเป้าหมายยุทธศาสตร์ต่อไป

5) การกำหนดเป้าประสงค์ (Goal) คือ การระบุหรือบอกให้ทราบเกี่ยวกับสิ่งที่องค์กรจะทำให้ได้หรือ สิ่งที่ต้องการต้องการจะเป็นสำหรับระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง

6) การกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ (Strategic Issues) เป็นการกำหนดประเด็นหลักที่ต้องพัฒนาเพื่อให้ บรรลุจุดมุ่งหมายที่จังหวัดตั้งไว้ โดยประเด็นยุทธศาสตร์สามารถทำได้โดยการนำพันธกิจแต่ละข้อมาพิจารณา

7) การกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ (Key Performance Indicators: KPI) เป็นสิ่งที่บ่งชี้ว่าจังหวัด สามารถปฏิบัติงานบรรลุเป้าประสงค์ที่วางไว้ได้หรือไม่ โดยมีการกำหนดค่าเป้าหมายที่ชัดเจนสามารถวัดได้

8) การกำหนดกลยุทธ์ (Strategy) คือ สิ่งที่จังหวัดจะต้องดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ โดยกลยุทธ์นี้ จะกำหนดขึ้นจากการพิจารณาว่า ในการบรรลุเป้าประสงค์ข้อหนึ่ง ๆ นั้น จะมีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อ ความสำเร็จ และจำเป็นต้องทำอย่างไรเพื่อไปสู่จุดนั้นได้ ทั้งนี้ ในแต่ละกลยุทธ์ก็จะมีแผนงาน โครงการที่เป็นตัว ขับเคลื่อนให้กลยุทธ์สำเร็จ

9) การกำหนดแผนงาน โครงการ (Project Idea) เป็นการกำหนดแผนงาน โครงการสำคัญที่จะไป ขับเคลื่อนกลยุทธ์ ตัวชี้วัด เป้าประสงค์ ในแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์ให้บรรลุผลสำเร็จ โดยเน้นทำงานร่วมกัน ระหว่างจังหวัด กระทรวง กรม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรเอกชนในจังหวัด ทั้งนี้ โดยยึดพื้นที่ เป้าหมาย (Areas) เป็นหลัก มีการนำภารกิจ Function ของแต่ละส่วนราชการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาดำเนินการ ร่วมกัน ในลักษณะของความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership) และมีรูปแบบการบริหารจัดการแบบผู้จัดการ โครงการ (Project Manager) ให้การดำเนินงานตามแผนมีความเชื่อมโยง สอดคล้อง และสนับสนุนซึ่งกันและกัน นำไปสู่เป้าหมายในทิศทางเดียวกัน

10) การกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบ (Agencies) เป็นการกำหนดหน่วยงานเจ้าภาพ หน่วยงานสนับสนุน ในแต่ละแผนงานโครงการ (บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์ และปธาน สุวรรณมงคล, 2564)

ความสำคัญของแผนพัฒนาจังหวัดเป็นแนวทางในการพัฒนาจังหวัดแบบองค์รวมที่ครอบคลุมทุกมิติ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและความมั่นคง เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตสนองต่อความต้องการของประชาชนในจังหวัด เป็นแผนยุทธศาสตร์ที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาหรือทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องผ่านกลไกการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ระดมความคิดเห็นร่วมกัน เพื่อให้ได้จุดมุ่งหมายในการพัฒนาหรือวิธีดำเนินการให้บรรลุจุดมุ่งหมาย เห็นได้ว่าการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดเกี่ยวข้องกับแนวคิดอันเป็นทฤษฎีหลายประการเป็นแนวคิดสำคัญประกอบการวิเคราะห์ อันจะนำมาบูรณาการเป็นหลักการเดียวกัน โดยมีแนวคิดและทฤษฎีสำคัญ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชน การประสานงานและบูรณาการแผน รวมถึงการนำนโยบายไปปฏิบัติ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interviews) การประชุมกลุ่ม (Focus Group) การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา และวิเคราะห์เชิงคุณภาพตามหลักตรรกศาสตร์ ตามวัตถุประสงค์การวิจัยและกรอบแนวคิด เป็นข้อค้นพบที่เป็นข้อสรุปใช้เป็นแนวทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) จำนวน 20 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ประกอบด้วย ผู้บริหารจังหวัดตาก หัวหน้าส่วนราชการ ผู้แทนผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ ผู้แทนภาคเอกชน และผู้แทนภาคประชาชน ในคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดตาก (ก.บ.จ. ตาก)

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้สร้างแบบคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีการวางแผนการสัมภาษณ์ไว้ก่อนล่วงหน้าเพื่อให้มีแนวคำถามที่ชัดเจนและใช้แนวคำถามเดียวกันทั้งหมด โดยแนวคำถามจะเป็นคำถามปลายเปิดและยืดหยุ่น เพื่อได้รับทราบความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยแบ่งข้อคำถามออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 สภาพการณ์ปัจจุบันและประเด็นความต้องการในการพัฒนาของจังหวัดตาก มีลักษณะเป็นอย่างไร

ประเด็นที่ 2 ศักยภาพของจังหวัดตาก ส่วนที่เป็นจุดเด่น จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค มีอะไรบ้าง

ประเด็นที่ 3 เป้าหมายและประเด็นการพัฒนาจังหวัดตาก มีแนวทางอย่างไร

ทั้งนี้ ในการสัมภาษณ์ในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยจะขออนุญาตบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อใช้อุปกรณ์บันทึกเสียงช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ได้รับการสัมภาษณ์อย่างถูกต้อง ครบถ้วน และแม่นยำ นอกจากนี้ ผู้วิจัยจะใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ โดยการใช่วิธีการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ ในกรณีที่มีข้อมูลไม่ครบหรือมีประเด็นปัญหารายละเอียดในการสอบถาม ทั้งนี้ จะมีการขออนุญาตสัมภาษณ์เพิ่มเติมและกำหนดเวลาในการสัมภาษณ์อย่างชัดเจน

การประชุมกลุ่ม (Focus Group)

เนื่องจากการวางแผนการจัดทำยุทธศาสตร์ในแผนพัฒนาจังหวัด มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) หลายหน่วยงาน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และท้องถิ่น ดังนั้น เพื่อให้แผนพัฒนาจังหวัดที่จะจัดทำขึ้นเป็นที่ยอมรับและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องจัดประชุมเพื่อรับฟังสภาพการณ์ ความต้องการ ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และประเด็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการวางแผนจัดทำยุทธศาสตร์ในแผนพัฒนาจังหวัดตาก โดยจะจัดการประชุม Focus Group จำนวน 2 ครั้ง รายละเอียดของการจัดประชุม ดังนี้

การจัดประชุม Focus Group ครั้งที่ 1 ได้เชิญตัวแทนกลุ่มนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนันผู้ใหญ่บ้าน และตัวแทนภาคประชาสังคม ในพื้นที่ 9 อำเภอ ของจังหวัดตาก ประชุม 1 ครั้งต่อ 1 อำเภอ ครั้งละ 12 - 15 ราย เพื่อรับฟังสภาพปัญหา อุปสรรค ความต้องการในการพัฒนาของพื้นที่ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปวิเคราะห์และกำหนดในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ในแผนพัฒนาจังหวัดตากต่อไป

การจัดประชุม Focus Group ครั้งที่ 2 ได้เชิญตัวแทนกลุ่มผู้บริหารจังหวัดตาก กลุ่มหัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัด และกลุ่มหัวหน้าหน่วยงานในจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับภารกิจด้านยุทธศาสตร์การจัดทำแผนพัฒนาของจังหวัด โดยคัดเลือกตัวแทนเพื่อเข้าร่วมประชุม Focus Group ครั้งละ 12 - 15 ราย การจัดประชุมครั้งนี้ เป็นการนำเสนอสภาพการณ์ปัจจุบันของจังหวัด ข้อมูลทั่วไป ประเด็นความต้องการของพื้นที่ ศักยภาพของจังหวัด เพื่อนำข้อมูลไปประมวล วิเคราะห์ สังเคราะห์ และกำหนดลงในร่างแผนพัฒนาจังหวัดตาก พ.ศ. 2566 – 2570 ต่อไป

ผลการวิจัย

1) ศึกษารวบรวมสภาพทั่วไป ประเด็นปัญหาและสถานการณ์การพัฒนาจังหวัดตาก สรุปได้ ดังนี้

สภาพการณ์ด้านเศรษฐกิจ จังหวัดตากเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ด้านการค้า การลงทุน และการพัฒนาภูมิภาคของประเทศไทย ผ่านช่องทางค้าชายแดนไทย - เมียนมา ณ บริเวณด่านพรมแดนถาวรแม่สอด ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด มีมูลค่าการค้าชายแดนในปี พ.ศ. 2563 มูลค่ารวม 77,177 ล้านบาท กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดนอกเหนือจากการค้าการลงทุน คือ การท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายของสภาพพื้นที่ ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ศิลปะ ประเพณีวัฒนธรรม เชื้อชาติและวิถีชุมชน จึงเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้ามาในพื้นที่ในปี พ.ศ. 2563 จำนวน 1,261,423 คน สร้างรายได้ จำนวน 3,745 ล้านบาท หากเปรียบเทียบสถานการณ์ปกติในปี พ.ศ. 2562 มีนักท่องเที่ยว จำนวน 2,256,306 คน สร้างรายได้จำนวน 7,134 ล้านบาท

สภาพการณ์ด้านสังคม พบว่า ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมที่สำคัญ คือ การทำนา ทำไร่ ทำสวน โดยปลูกพืชผักผลไม้สำคัญ ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วเหลือง ถั่วเขียวผิวมัน มันสำปะหลัง อ้อยเอทานอล เป็นต้น รวมทั้งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่น้ำจืด และเลี้ยงวัวพันธุ์เนื้อ รองลงมา ได้แก่ อาชีพรับจ้างและค้าขาย จากการจัดเก็บข้อมูลประจำปี พบว่า รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี ในปี พ.ศ. 2562 เท่ากับ 69,522.66 บาท/คน/ปี มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2561 จังหวัดตากมีสถานพยาบาล รวม 270 แห่ง มีโรงเรียนทั้งหมดจำนวน 251 แห่ง มีนักเรียนจำนวน 80,496 คน มีครูจำนวน 4,804 คน

สภาพการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า จังหวัดตากมี (1) *ทรัพยากรดิน* จังหวัดตากมีพื้นที่ทั้งหมด 10,324,156.25 ไร่ ส่วนใหญ่เป็นดินทราย ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรดินอยู่ในระดับปานกลางถึงต่ำ มีการใช้สารเคมีหรือสารอันตราย ส่งผลกระทบต่อให้มีการปนเปื้อนของดิน ดินส่วนใหญ่มีคุณภาพต่ำไม่เหมาะสมต่อการเพาะปลูก (2) *ทรัพยากรไม้* มีพื้นที่ป่า 7,780,484.56 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 71.95 ของพื้นที่จังหวัด สังคมพืชโดยส่วนใหญ่มีทั้งป่าผลัดใบและป่าไม่ผลัดใบ มีไม้มีค่าอยู่หลายชนิด (3) *ป่าชุมชน* จังหวัดตากได้ส่งเสริมการจัดตั้งป่าชุมชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและพื้นที่สาธารณะ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 - 2562 จำนวนทั้งสิ้นประมาณ 323 หมู่บ้าน รวมพื้นที่กว่า 372,667 ไร่ 2 งาน 24 ตารางวา (4) *แหล่งน้ำ* จังหวัดตากมีแม่น้ำที่สำคัญไหลผ่าน ได้แก่ แม่น้ำปิง แม่น้ำวัง และแม่น้ำเมย ซึ่งมีความสำคัญต่อการเพาะปลูกและการประมงน้ำจืด ประชากรส่วนใหญ่ใช้น้ำจากลำห้วยที่พาดผ่านพื้นที่ของหมู่บ้านหรือใกล้เคียง และในบางพื้นที่มีการกักเก็บน้ำโดยการสร้างฝาย เพื่อใช้อุปโภค มีแหล่งเก็บกักน้ำขนาดใหญ่ที่สำคัญ คือ อ่างเก็บน้ำเขื่อนภูมิพล ความจุของอ่างเก็บน้ำ 13,462 ล้านลูกบาศก์เมตร นอกจากนี้ ยังมีแหล่งกักเก็บน้ำอื่น ๆ รวม 226 แห่ง

การดำเนินการรับฟังปัญหาและความต้องการเชิงพื้นที่ จากการประชุม Focus Group เปิดโอกาสให้ส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม สถาบันการศึกษา ประชาชนทั่วไป และบุคคลผู้ที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายการพัฒนาจังหวัด ได้แสดงความคิดเห็นในส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวางสรุปปัญหาและความต้องการของจังหวัดตาก จำนวน 6 ด้าน ได้แก่

1) ปัญหาด้านคุณภาพชีวิต พบว่า จังหวัดตากมีประชากรทั้งสิ้นจำนวน 673,786 คน เป็นชาวไทยภูเขา 214,353 คน ทำให้ประสบปัญหาการว่างงาน ไม่มีงานทำ มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ส่งผลให้สัดส่วนประชาชนที่อยู่ใต้เส้นคนยากจนอยู่ที่ระดับ 2.280 เมื่อเปรียบเทียบกับค่ากลางของประเทศ รวมถึงการขาดแคลนนักศึกษาสายวิชาชีพ และแรงงานที่มีทักษะฝีมือได้มาตรฐาน

2) ปัญหาการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน พบว่า จังหวัดตากมีเส้นทางคมนาคมทางหลวงที่สำคัญตัดผ่าน 2 เส้นทาง แต่ในส่วนของเส้นทางคมนาคมระหว่างพื้นที่ เช่น ระหว่างตำบล หมู่บ้าน ยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร เนื่องจากการพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตป่าสงวน และเขตอุทยานแห่งชาติ ทำให้ไม่สามารถดำเนินการพัฒนาได้ ประกอบกับมีการถ่ายโอนภารกิจความรับผิดชอบให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมักจะประสบปัญหาไม่มีงบประมาณดำเนินการ เนื่องจากเกินศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงระบบสาธารณูปโภค เช่น ระบบไฟฟ้า ประปา ยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่หมู่บ้าน/ชุมชน ประชาชนได้รับความเดือดร้อนขาดแคลนน้ำสำหรับอุปโภคและบริโภคในชีวิตประจำวัน

3) ปัญหาด้านการเกษตร พบว่า สินค้าเกษตรและปศุสัตว์เป็นสินค้าหลักในโครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัด อย่างไรก็ตาม เกษตรกรในพื้นที่ส่วนใหญ่ยังมีฐานะยากจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรผู้ทำนาและทำไร่ ซึ่งเป็นผลมาจากปัญหาสำคัญ คือ ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร ต้นทุนการผลิตสูง ราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ระบบการขนถ่ายสินค้าการเกษตร เป็นต้น

4) ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า เนื่องจากความต้องการที่อยู่อาศัยและขยายพื้นที่เพาะปลูกของชาวไทยภูเขา จึงก่อให้เกิดปัญหาการถูกบุกรุกแผ้วถางและตัดไม้ทำลายป่าเพื่อประกอบอาชีพและจังหวัดตากเป็น 1 ใน 9 จังหวัดที่ประสบปัญหาไฟป่าหมอกควัน

5) ปัญหาด้านการท่องเที่ยว พบว่า จังหวัดตากแม้จะมีความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว แต่การท่องเที่ยวของจังหวัดยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวอย่างแพร่หลายเท่าที่ควร เนื่องจากมีปัญหาต่าง ๆ คือ เส้นทางคมนาคมไม่สะดวกในการเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวทรุดโทรม ขาดแคลนระบบสาธารณูปโภค และขาดสิ่งอำนวยความสะดวก การขาดบุคลากรที่มีทักษะด้านการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวยังไม่ทั่วครอบคลุมทุกพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย

6) ปัญหาด้านความมั่นคงชายแดน เนื่องจากมีพื้นที่ติดชายแดนประเทศเมียนมาเป็นระยะทาง 540 กิโลเมตร มี 5 อำเภอติดกับชายแดน ทำให้มักประสบปัญหาต่าง ๆ ได้แก่ การลักลอบค้า หรือการค้าสินค้าที่ผิดกฎหมาย ปัญหายาเสพติด ปัญหาแรงงานต่างด้าว ลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ส่วนใหญ่เป็นชาวเมียนมาส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาอาชญากรรม และโรคติดต่อที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

2) การวิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนาจังหวัดตาก โดยใช้เครื่องมือการวิเคราะห์ศักยภาพทางการบริหาร (SWOT Analysis) เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพการพัฒนาเชิงพื้นที่ หรือการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม (SWOT Analysis) อันเป็นเครื่องมือสำคัญในการประเมิน เพื่อค้นหาจุดแข็งและจุดอ่อนจากสภาพแวดล้อมภายใน รวมทั้งประเมินโอกาสและภัยคุกคามจากภายนอก สำหรับการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพของจังหวัดตาก สามารถกำหนดจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ดังนี้

ด้านจุดแข็ง (Strengths) พบว่า 1) มีศักยภาพด้านพื้นที่ชายแดนที่เป็นฐานการค้าชายแดน และตั้งอยู่บนเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจ ทั้ง NSEC , EWEC และ LIMEC 2) มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ที่มีความหลากหลายด้านธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี ชาติพันธุ์ วิถีชีวิตชุมชนและเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญของประเทศ 3) มีทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม พื้นที่ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ และมีความหลากหลาย และมีคุณค่าทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม 4) พื้นที่ที่มีความเหมาะสมกับการส่งเสริมการปลูกพืช ผัก และผลไม้เมืองหนาว/การเกษตรพื้นที่สูง และพื้นที่เศรษฐกิจ 5) มีเขื่อนภูมิพลเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่และเป็นแหล่งผลิตกระแสไฟฟ้าสำคัญของประเทศ โดยมีแม่น้ำปิง แม่น้ำวัง แม่น้ำยมไหลผ่าน และ 6) มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย และมีมูลค่าที่สามารถสร้างรายได้และถ่ายทอดไปยังลูกหลาน

ด้านจุดอ่อน (Weaknesses) พบว่า 1) โครงสร้างพื้นฐาน และระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการยังไม่ครอบคลุมทั่วถึง/ชำรุดทรุดโทรม 2) การท่องเที่ยวยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างครบวงจรและเชื่อมโยงกับจังหวัดใกล้เคียง/ไม่เป็นที่รู้จัก 3) สภาพภูมิประเทศบางพื้นที่เป็นพื้นที่เสี่ยงภัย อาจเกิดอุทกภัย และปัญหาดินโคลนถล่มที่มีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น 4) การจัดการห่วงโซ่อุปทานด้านการเกษตร อุตสาหกรรม สินค้า OTOP วิสาหกิจชุมชน ขาดประสิทธิภาพ 5) ระบบชลประทานและแหล่งน้ำยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ทางการเกษตร และ 6) ขาดการประยุกต์ใช้นวัตกรรมในการผลิต แปรรูปสินค้าเกษตรการค้าและบริการ รวมถึงการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้

ด้านโอกาส (Opportunities) พบว่า 1) นโยบายของรัฐบาลและหน่วยงานส่วนกลางส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษตาก และเชื่อมโยงการค้าการลงทุน และการท่องเที่ยว รองรับการค้าขายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศเพื่อนบ้าน 2) นโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมการค้าชายแดนบริเวณด่านถาวรแม่สอด และมีการสร้างสะพานมิตรภาพไทย - เมียนมา แห่งที่ 2 3) นโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาระบบโครงข่ายการ

คมนาคมทางรางและทางบก 4) นโยบายของรัฐบาล ในการกำหนด Zoning พื้นที่การเกษตร และส่งเสริมการทำ การเกษตรอุตสาหกรรมในพื้นที่ 5) ตลาดท่องเที่ยวขยายตัวนักท่องเที่ยวสนใจการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ท่องเที่ยวกลางแจ้งเพื่อสุขภาพ และกีฬา การท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน และ 6) เทคโนโลยีสารสนเทศ และสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ ทำให้ช่วยในการแพร่กระจายข่าวสารและการ ประชาสัมพันธ์ได้อย่างรวดเร็ว กว้างขวาง และตรงกลุ่มเป้าหมาย

ด้านอุปสรรค (Threats) พบว่า 1) แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เน้นการบริโภค อาหารปลอดภัย (Safety Food) และข้อกำหนดด้านมาตรฐานความปลอดภัยทางอาหาร (Food Safety) อาจส่งผลกระทบต่อสินค้าทางการเกษตรของจังหวัด 2) ปัญหาที่เกิดจากการข้ามแดน การลักลอบเข้าเมืองจาก ประเทศเพื่อนบ้าน ปัญหาอาชญากรรม รวมถึงยาเสพติด และ 3) ข้อกฎหมาย กรอบความร่วมมือต่าง ๆ ระหว่าง ประเทศไทยกับประเทศเมียนมาร์ อาจส่งผลกระทบต่อการค้าชายแดนด้านจังหวัดตาก

3) นำเสนอเป้าหมายและประเด็นการพัฒนาของจังหวัดตาก สามารถสรุปได้ ดังนี้

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากตัวชี้วัดการพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัด ผลจากดัชนีรวมการพัฒนา จังหวัด ปรากฏว่า จังหวัดตากอยู่อันดับที่ 23 คะแนน 51.07 เมื่อเปรียบเทียบกับค่ากลางของประเทศที่คะแนน 52.87 คะแนนที่ได้ยังต่ำกว่าค่ากลางของประเทศ ดังนั้น จังหวัดตากจึงควรให้ความสำคัญและมุ่งเน้นที่จะพัฒนา ในมิติการพัฒนาคมนาคมเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ควบคู่ไปกับมิติเศรษฐกิจและความมั่นคง มิติสิ่งแวดล้อม มิติสันติภาพ และความยุติธรรม และมิติความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา โดยการรวบรวมปัญหาและความต้องการของประชาชนใน พื้นที่นำมากำหนดเป้าหมายในการพัฒนาจังหวัดตาก ได้ดังนี้

เป้าหมายการพัฒนาจังหวัดตาก (Vision) “ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สร้างมูลค่าเพิ่มจากสินค้าทาง เกษตร และสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว ธุรกิจบริการ และการค้าการลงทุนในพื้นที่”

ประเด็นการพัฒนา (Strategic Issues) มี 5 ประเด็นยุทธศาสตร์ ได้แก่

1) การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน และแก้ไขปัญหาความยากจน ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ คือ (1) พัฒนาปรับปรุง/ก่อสร้าง พัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน (2) ส่งเสริมพัฒนาระบบการศึกษา และสร้างแหล่ง เรียนรู้ ปลุกฝังค่านิยมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น (3) ส่งเสริมพัฒนาการบริการสุขภาพ และการ เข้าถึงบริการด้านสาธารณสุข (4) ส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชนในพื้นที่ทุกกลุ่มเป้าหมายให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ภายใต้อัตลักษณ์เศรษฐกิจพอเพียง และ (5) สร้างอาชีพ สร้างรายได้ และพัฒนาทักษะอาชีพให้ครอบคลุมทุก กลุ่มเป้าหมาย

2) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 8 กลยุทธ์ คือ (1) ป้องกันและแก้ไข ปัญหาภัยพิบัติที่เกิดขึ้นจากทางธรรมชาติ และเกิดขึ้นจากฝีมือมนุษย์ (2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน จากทุกภาคส่วนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาหมอกควัน และไฟป่า ภัยพิบัติทางธรรมชาติ (3) ส่งเสริมการสร้าง เครื่องมือในการอนุรักษ์ รักษาทรัพยากรธรรมชาติ (4) ส่งเสริมการบริหารจัดการขยะ ลดปริมาณ ของเสีย และน้ำ เสียในพื้นที่หมู่บ้านและชุมชน (5) ส่งเสริมการปลูกป่า และเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับหมู่บ้าน ชุมชน (6) ส่งเสริมให้ ประชาชนอยู่ร่วมกับป่า และสร้างอาชีพเสริมจากป่า ควบคู่กับการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน

(7) ส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทน ควบคู่กับนวัตกรรมเพื่อการอนุรักษ์ พื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติ และ (8) ส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพร และนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3) การพัฒนาผลิตภาพทางการเกษตร ประกอบด้วย 12 กลยุทธ์ คือ (1) พัฒนาแหล่งน้ำสำหรับการเกษตรในพื้นที่ชลประทาน และนอกเขตพื้นที่ชลประทาน (2) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการเกษตร (3) ส่งเสริมเกษตรกรทำเกษตรปลอดภัย เกษตรแปลงใหญ่ และลดการปลูกพืชเชิงเดี่ยว (4) ส่งเสริมเกษตรกรปลูกพืชเศรษฐกิจ (5) ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ เพื่อสร้างอาชีพเสริมควบคู่กับทำการเกษตร (6) ส่งเสริมมาตรฐานการผลิตสินค้าทางการเกษตรและปศุสัตว์ (7) ส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรและปศุสัตว์ (8) ส่งเสริมการเกษตรผสมผสานตามแนวพระราชดำริ (9) ส่งเสริมนวัตกรรมการผลิต การแปรรูป และการพัฒนาสินค้าทางการเกษตรและปศุสัตว์ (10) ส่งเสริมการรวมกลุ่มให้กับเกษตรกร (11) ส่งเสริมกิจกรรมและประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์สินค้าทางการเกษตรและปศุสัตว์ และ (12) เพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้าทางการเกษตรและปศุสัตว์

4) การส่งเสริมการท่องเที่ยว สินค้า OTOP และการค้าชายแดน ประกอบด้วย 7 กลยุทธ์ คือ (1) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน (2) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการขับเคลื่อนของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก (3) ส่งเสริมการผลิต การแปรรูป สินค้า OTOP และสินค้าวิสาหกิจชุมชน (4) ส่งเสริมการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี สำหรับการผลิต และการแปรรูปในภาคอุตสาหกรรมและนอกภาคอุตสาหกรรม (5) ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว และประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของจังหวัดตาก (6) ส่งเสริมการตลาด การรวมกลุ่มของผู้ประกอบการเพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้า OTOP และสินค้าวิสาหกิจชุมชน และ (7) ส่งเสริมกิจกรรมค้าการลงทุนในพื้นที่และเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก

5) การบริหารจัดการภาครัฐ และการรักษาความมั่นคงชายแดนและความสงบเรียบร้อย ประกอบด้วย 8 กลยุทธ์ คือ (1) ส่งเสริมการป้องกัน ลาดตระเวน เผ่าระวัง การกระทำผิดทางอาชญากรรม ยาเสพติด และการลักลอบเข้าเมือง (2) ส่งเสริมและพัฒนาพื้นที่ความมั่นคงของจังหวัด และพื้นที่ชายแดน (3) ส่งเสริมกระบวนการพัฒนากระบวนการทำงานของภาครัฐ (4) ส่งเสริมมาตรฐานและสนับสนุนนวัตกรรมในการป้องกันการกระทำผิดทางอาชญากรรม (5) ส่งเสริม สนับสนุน นวัตกรรมในการให้บริการภาครัฐ (6) ส่งเสริม สนับสนุน การสร้างเครือข่ายด้านความมั่นคง สร้างความปรองดอง และถ่ายทอดองค์ความรู้ในการปกป้องสถาบัน (7) พัฒนาระบบและสิ่งอำนวยความสะดวกในการให้บริการของภาครัฐ และ (8) ส่งเสริมการเชื่อมความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงระหว่างประเทศ

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล และนำมาสู่ผลการวิจัย ซึ่งในการอภิปรายผล ผู้วิจัยได้สรุปเชื่อมโยงแนวคิดและงานวิจัยเพื่อนำไปสู่การค้นพบข้อเท็จจริงของการศึกษา สามารถจำแนกได้ ดังต่อไปนี้

1) ผลการดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า จังหวัดตากมีปัญหาจำนวน 6 ด้าน คือ (1) ด้านคุณภาพชีวิต (2) ด้านการเกษตร สอดคล้องกับการศึกษาของ พิรพงศ์ กนกเลิศวงศ์ (2562) พบว่า อำเภอเมืองตาก มีปัญหาด้านคุณภาพชีวิตและคุณภาพการศึกษา การขาดองค์ความรู้ที่ไม่ทันยุคปัจจุบัน การขาดแหล่งรายได้หลักของประชากร

ส่วนใหญ่ของจังหวัด และขาดการบริหารจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร แหล่งน้ำอุปโภคบริโภคเพื่อใช้ในการเกษตรไม่เพียงพอ (3) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน สอดคล้องกับการศึกษาของ กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ (2015) พบว่า ความพร้อมด้านกายภาพในแง่ความเหมาะสมและโครงสร้างพื้นฐานของพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ด้านการคมนาคมยังมีปัญหาเนื่องจากยังไม่มีรถไฟ ส่วนถนนยังอยู่ระหว่างการปรับปรุง (4) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับการศึกษาของ มีชัย วงษ์อุบ และ อีรวีสิฐ มุลงามกุลจ (2558) ว่า ภาพรวมจังหวัดตากยังคงมีปัญหาด้านความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่ต้องเร่งแก้ไข เพื่อให้คงความเป็นฐานทรัพยากรป่าไม้ ต้นน้ำ และแหล่งบริการท่องเที่ยว โดยมีปัญหาที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ เนื่องจากผลการพัฒนาที่ใช้การขยายพื้นที่เพื่อทำการเกษตร และการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า ทำให้จำนวนพื้นที่ป่าไม้ลดลง (5) ด้านการท่องเที่ยว สอดคล้องกับการศึกษาของ หริรัักษ์ จันทิมะ และ ศุเจนทร์ วัฒนะโกศล (2563) พบว่า การส่งเสริมและการประชาสัมพันธ์ยังมีไม่มากนัก การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ยังมีน้อย อีกทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงยังต้องได้รับการพัฒนาอีกมาก และ (6) ด้านความมั่นคงชายแดน สอดคล้องกับการศึกษาของ นพพล อัครชาติ (2555) พบว่า ท้องถิ่นที่อยู่ในบริเวณพื้นที่เมืองการค้าชายแดนนั้นต้องเผชิญกับปัญหาที่มีปัจจัยที่มาจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น แรงงานข้ามชาติ ประชากรแฝง ยาเสพติด เป็นต้น และปัจจัยที่เกิดมาจากในตัวพื้นที่และบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงในประเทศ ปัญหาที่เกิดขึ้นเหล่านี้ มีผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่โดยตรง

2) ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนาจังหวัดตาก โดยการประเมินจุดแข็งและจุดอ่อนจากสภาพแวดล้อมภายใน รวมถึงโอกาสและภัยคุกคามจากภายนอก พบว่า จุดแข็ง (Strengths) สอดคล้องกับการศึกษาของ พิศพงษ์ กนกเลิศวงศ์ (2562) ที่สรุปว่า อำเภอเมืองตากมีจุดแข็ง คือ (1) มีฐานเศรษฐกิจเข้มแข็ง และมีแนวโน้มความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง (2) มีศักยภาพในการพัฒนาการประกอบอุตสาหกรรมที่เน้นการใช้แรงงานสูง (3) มีศักยภาพในด้านการเกษตร ผลผลิตด้านการเกษตรตลอดทั้งปี (4) มีพื้นที่ชายแดนเป็นฐานการค้าชายแดนและการพัฒนาการประกอบการร่วมกันกับประเทศเมียนมาร์ (5) มีแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางการท่องเที่ยวที่สามารถพัฒนาให้เป็นพื้นที่/เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ และ (6) มีพื้นฐานความหลากหลายเชิงวัฒนธรรม

ส่วน จุดอ่อน (Weaknesses) พบว่า สอดคล้องกับการศึกษาของ กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ (2558) ได้วิเคราะห์โครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคของอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก พบว่า ระบบโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่โดยรวมนั้นอยู่ในเกณฑ์พอใช้ ถึงอย่างนั้น ยังไม่สามารถรองรับอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ได้ และการศึกษาของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและนวัตกรรมแห่งชาติ (2563) ว่า การทำการเกษตรของเกษตรกรไทยส่วนใหญ่ยังประสบปัญหาท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ภาคเกษตรกรรมกำลังเผชิญกับปัญหาความยากจนอันเกิดจากเกษตรกรไทยส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ และการบริหารจัดการ ปัญหาเรื่องทุน และโครงสร้างพื้นฐาน จึงเป็นสิ่งที่ทำให้การพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรยังล่าช้า

ด้าน โอกาส (Opportunities) พบว่า สอดคล้องกับการศึกษาของ พิศพงษ์ กนกเลิศวงศ์ (2562) พบว่า อำเภอเมืองตากมีโอกาที่จะพัฒนาเศรษฐกิจชายแดนและการพัฒนาภาคบริการอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายด้านการพัฒนาของประเทศที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดตาก มีโอกาสที่จะเป็นฐานรองรับการ

ย้ายฐานการลงทุนด้านอุตสาหกรรมประเภทการใช้แรงงานสูง (พื้นที่ลงทุนใหม่) ตามนโยบายการปรับโครงสร้างการผลิตภาคอุตสาหกรรม และการพัฒนาการประกอบการร่วมกันกับประเทศเมียนมาร์ (Co-production area) รวมถึงโอกาสได้รับการพัฒนาจากการเป็นพื้นที่จุดตัดระหว่างเส้นทางการพัฒนาแนว EWEC และ NSEC

ส่วน อุปสรรค (Threats) พบว่า สอดคล้องกับการศึกษาของ พิรพงศ์ กนกเลิศวงศ์ (2562) พบว่า อำเภอเมืองตากมีข้อจำกัดหรือภัยคุกคาม หนึ่งในนั้นได้แก่ ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด โดยเฉพาะยาเสพติดในสถานศึกษา กลุ่มเยาวชน วัยรุ่นและประชาชน ซึ่งกลุ่มผู้ค้าเป็นชาวเขาชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกล ยากต่อการป้องกันดูแลและตรวจค้น

3) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตัวชี้วัดการพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัด ผลจากดัชนีรวมการพัฒนาจังหวัดปรากฏว่าจังหวัดตาก อยู่อันดับที่ 23 คะแนน 51.07 เมื่อเปรียบเทียบกับค่ากลางของประเทศที่คะแนน 52.87 คะแนนที่ได้ยังต่ำกว่าค่ากลางของประเทศ ดังนั้น จังหวัดตากจึงให้ความสำคัญและมุ่งเน้นที่จะพัฒนาในมิติการพัฒนาคน มิติเศรษฐกิจและความมั่นคง มิติสิ่งแวดล้อม มิติสันติภาพและความยุติธรรม และมิติความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา โดยการรวบรวมปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่นำมากำหนดเป้าหมายในการพัฒนาจังหวัดตาก ทั้งนี้ สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่เน้นให้คนเป็นศูนย์กลางหรือเป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนา เพราะคนเป็นปัจจัยชี้ขาดความสำเร็จของการพัฒนาในทุกเรื่อง โดยการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเพียงเครื่องมืออย่างหนึ่งที่จะช่วยทำให้คนมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นเท่านั้น รวมทั้งปรับเปลี่ยนวิธีการวางแผน มาเป็นการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมหรือบูรณาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมุ่งเน้นที่จะให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศทุกขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนจบ คือ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมติดตามผลร่วมปรับปรุงวิธีการดำเนินงาน และร่วมได้รับประโยชน์จากการพัฒนา การพัฒนาที่เน้นให้คนเป็นศูนย์กลางหรือเป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนา เรียกอีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นการพัฒนาของคนโดยคนและเพื่อคน ซึ่งจะทำให้การพัฒนาประเทศไทยก้าวเข้าสู่การพัฒนาที่พึงปรารถนาในระยะยาว คือ เศรษฐกิจดีสังคมไม่มีปัญหาและการพัฒนายั่งยืน (ธีรวิ ทองเจือ และปรีดี ทুমเมฆ, 2560)

สรุปผล

จังหวัดตากให้ความสำคัญและมุ่งเน้นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางควบคู่ไปกับการพัฒนามิติด้านอื่น ๆ สอดรับกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติโดยกำหนดเป้าหมาย (Vision) ว่า “ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สร้างมูลค่าเพิ่มจากสินค้าทางเกษตร และสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว ธุรกิจบริการ และการค้าการลงทุนในพื้นที่” และมีประเด็นการพัฒนา (Strategic Issues) สำคัญ 5 ประเด็นยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนและแก้ไขปัญหาความยากจน 2) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3) การพัฒนาผลิตภาพทางการเกษตร 4) การส่งเสริมการท่องเที่ยว สินค้า OTOP และการค้าชายแดน และ 5) การบริหารจัดการภาครัฐ และการรักษาความมั่นคงชายแดนและความสงบเรียบร้อย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ควรมุ่งเน้นพัฒนาส่งเสริมการค้าการลงทุนในพื้นที่ชายแดนและเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ โดยส่งเสริมผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP และวิสาหกิจชุมชน จัดช่องทางจำหน่ายสินค้าและกระตุ้นเศรษฐกิจส่งเสริมการค้าการลงทุนในพื้นที่ สร้างความสัมพันธ์ทางการค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน

2) ควรเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคการผลิตที่สำคัญของจังหวัดเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันจากผลกระทบภายนอก เช่น การแข่งขันทางด้านสินค้าเกษตร ปัจจัยการผลิตมีราคาสูงขึ้น ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นและความสามารถในการแข่งขันลดลง รวมทั้งตลาดสินค้าการเกษตรราคาตกต่ำ ไม่แน่นอน รวมทั้งวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น

3) ควรเร่งรัดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ เชื่อมโยงโอกาสจากการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานโดยเฉพาะด้านคมนาคมทางบกและทางราง

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1) จังหวัดตาก ควรนำผลการดำเนินการศึกษาและข้อค้นพบที่ได้ไปกำหนดข้อมูลพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดตาก พ.ศ. 2566 – 2570 ให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2) การวิจัยครั้งนี้ เป็นกรณีศึกษาเฉพาะพื้นที่ คือ จังหวัดตาก ดังนั้น จึงควรศึกษากระบวนการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลเพื่อการพัฒนา ศักยภาพการพัฒนา เป้าหมายและประเด็นการพัฒนา เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์สำหรับการศึกษาวินิจฉัยเกี่ยวกับกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และคณะ. (2558). *แนวทางและมาตรการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษพื้นที่ชายแดน*.

นนทบุรี: สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ณัฐภา ไชยภักดี. (2562). *กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดจังหวัดหนองบัวลำภู พ.ศ. 2561-2565* (การ

ค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ธีรวิ ทองเจือ และปรีดี ทুমเมฆ. (2560). *แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21: มิติด้านการศึกษา*.

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 5(3), 389-403.

นพพล อัครชาติ. (2555). *ปัญหาการจัดการท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เมืองการค้าชายแดน:*

กรณีศึกษาเทศบาลตำบลท่าสายลวดและเทศบาลนครแม่สอด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. วารสารสหวิทยาการวิจัย ฉบับบัณฑิตศึกษา, 1(2), 112-122.

บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์ และปธาน สุวรรณมงคล. (2564). *แผนพัฒนาจังหวัด*. ค้นเมื่อ 14 ธันวาคม 2563, จาก

http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=แผนพัฒนาจังหวัด#cite_note-1

พีรพงศ์ กนกเลิศวงศ์. (2562). *แผนพัฒนาและยุทธศาสตร์ชุมชนอำเภอเมืองตาก เพื่อพัฒนาสถานะเศรษฐกิจความ เป็นอยู่และสังคมของชุมชนอย่างยั่งยืน. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย*, 9(1), 98-106.

มีชัย วงษ์อุบ และธีร์วิสิฐ มุลงามกุลจ. (2558). แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก. รายงานสืบเนื่องจากการประชุมสัมมนาวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ (Proceedings) เครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ ครั้งที่ 15, 23 กรกฎาคม 2558, 205-217.

สถาบันดำรงราชานุภาพ. (2554). เทคนิคงานแผนพัฒนาจังหวัด. กรุงเทพฯ: สถาบันดำรงราชานุภาพ.

สำนักงานสภาเกษตรจังหวัดตาก. (2563). แผนงานพัฒนาเกษตรกรรมอำเภอเมืองตาก/ตำบลแม่ท้อ พ.ศ. 2563 – 2566. ตาก: สำนักงานสภาเกษตรจังหวัดตาก.

หริรักษ์ จันทิมะ และคเชนทร์ วัฒนะโกศล. (2563). แนวทางเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอำเภอแม่สอด อำเภอพบพระ และอำเภอแม่ระมาด เพื่อรองรับการขยายตัวของระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก เขตเศรษฐกิจพิเศษ “นครแม่สอด”. วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ, 13(1), 99-117.

